

ČEŠKA: IZOBRAZBA VJEROUČITELJA ZA RELIGIJSKU PEDAGOGIJU U EUROPSKOM KONTEKSTU*

LUDMILA MUCHOVÁ

Jihočeská univerzita, Teologická fakulta
Kněžská 8, 370 01 České Budějovice, Češka

Primljeno:
15. 4. 2012.

Prethodno
priopćenje

UDK
371.13/.15:
268(437.1)

Sažetak

Zakon o školstvu u Republici Češkoj zahtijeva sveučilišnu naobrazbu vjeroučitelja. Svećenici mogu podučavati vjeronauk na temelju dokaza o završenom studiju teologije. U novije doba u Republici Češkoj opada zanimanje mladih za studij budućih vjeroučitelja. Budući da se smanjuje broj učenika koji pohađaju školski vjeronauk u državnim školama, ta izobrazba ne nudi dobivanje stalnog zaposlenja. Danas je u Češkoj dovedena u pitanje mogućnost ostvarivanja školskog vjeronauka u državnim školama. Školski su vjeroučitelji u praksi kršćani koji uistinu vjeruju, ali su istodobno vrlo slabo zainteresirani za daljnju izobrazbu.

Ključne riječi: obrazovanje, daljnje obrazovanje, sveučilišno obrazovanje, vjeroučitelj, vjeronauk u školi

Današnji oblik obrazovanja vjeroučitelja u Češkoj odraz je suvremenoga povijesnog razvoja. U totalitarno doba katehezu su podučavali većinom svećenici, a manjim dijelom i katehete i katehistice, tj. učitelji koji su završili posebne tečajeve što ih je organizirala Crkva. U doba totalitarnog režima vjeronauk su u školi smjeli podučavati samo svećenici, ali obrazovanje u visokim učilištima za pripremu svećeničkih kandidata nije bilo usmjereno za obrazovanje vjeroučitelja. Nasuprot tome laici – većinom iz redova roditelja djece u kršćanskim obiteljima – nisu imali teološko znanje, a imali su i vrlo malo pedagoškoga i psihološkoga znanja. Nakon 1989. neki članovi Rimokatoličke crkve nastojali su se automatski vratiti istim načinima obrazovanja koji su postojali prije totalitarnog režima. Slijedeći tu logiku sve do

danas, vjeronauk u školama predaju mnogi svećenici, ali je zbog loše komunikacije svećenika s biskupijskim katehetskim centrima vrlo teško utvrditi točnu statistiku. Zakon o pedagoškim suradnicima (Zbirka 563/2004, 14) zahtijeva od vjeroučitelja ili završeni studij teologije ili odgovarajući nastavnički studij iz područja pedagoških znanosti s vjeroučiteljskim smjerom. Apsolventi teološkoga studija su svećenici. Pedagoške znanosti s usmjerenjem za pripravu vjeroučitelja studiraju laici. Taj zakon omogućuje i izobrazbu apsolvenata visokoškolskog studija s nekoga drugog

* Ovaj članak je dio analize religijskog obrazovanja u Češkoj i sastavni je dio knjige »Religious Education at Schools in Europe – Central Europe«, koja će biti objavljena u prosincu 2012. u organizaciji Katoličkog teološkog fakulteta u Beču. (nap. aut.)

humanističkog usmjerenja tako da oni uz svoj prvotni studij upisuju i dodatni program (bakalaureat), koji je usmjeren na pripremu vjeroučitelja, ili posebni visokoškolski tečaj za obrazovanje odraslih s takvim stručnim usmjerenjem. Time se želi pomoći onima koji žive od neke druge profesije, ali istodobno i u manjoj mjeri predaju vjeronauk.¹

Kad je riječ o studiju teologije, teološki fakulteti u Češkoj osiguravaju vjeroučiteljsku izobrazbu budućih svećenika i župnika ponajprije pomoću katehetike, a zatim pomoću uvrštavanja temelja psihologije, opće pedagogije i minimalnog praktičnog vjeronauka u program studija. Predmet religijska pedagogija podučava se i razvija samo na jednom teološkom fakultetu u cijeloj zemlji, a za to je zadužena samo jedna znanstvena i pedagoška suradnica. Taj je fakultet osim toga usmjeren na obrazovanje vjeroučitelja laika, a ne svećenika. Na drugim teološkim fakultetima religijsku pedagogiju zamjenjuje vjeronaučna didaktika s katehetskim metodama ili se pak razumijeva kao teorija podučavanja vjeronauka u školama, ali i ti fakulteti otvoreno potiču crkvenu katehezu, a ne vjeronauk u školama. Visokoškolska priprava budućih vjeroučitelja odvija se i na dva pedagoška fakulteta. U Ostravi je ta inicijativa postojala u povijesti Šleske evangeličke crkve, ali je to usmjerenje zbog nedostatnog zanimanja ukinuto.

U izobrazbi budućih vjeroučitelja zamjećuje se još jedan važan nedostatak: sve je slabije zanimanje studenata za taj studij zbog sve manjeg broja vjeroučenika u školama. Istinsko ostvarivanje vjeroučiteljskog poziva u češkim okolnostima nije realno. Neki su teološki fakulteti zbog toga bili prisiljeni ukinuti kršćansku izobrazbu kao poseban predmet za studente redovnog studija, dok na drugim fakultetima nedovo-

ljan broj studenata ne dopušta uspostavljanje odgovarajuće katedre, koja zbog sustava financiranja visokih škola izravno ovisi o broju studenata. Manjak kandidata za studij doveo je do ukidanja toga predmeta i u slučajevima kada su studenti u okviru unutar sveučilišne suradnje uz smjer kršćansko obrazovanje upisivali i neki drugi službeno odobreni smjer, kao što je to uobičajeno drugdje u Europi (to je slučaj na Teološkom fakultetu u Olomoucu). Na nekim fakultetima nije bilo dostatne motivacije za uvođenje takve suradnje (Češke Budějovice). Nešto je bolja situacija s kombiniranim oblicima studija, koje često pohađaju studenti koji već imaju neko zanimanje i rade, a istodobno žele u manjem opsegu predavati i vjeronauk u školi. Zanimljive su međutim karakteristike studenata koji se zanimaju za takav studij. Među njima ima mladih vjernika koji duboko vjeruju i žele u budućnosti raditi za Crkvu, ali ima i mladih »koji tragaju« te od svoga studija ne očekuju stručno osposobljavanje nego žele pojasniti svoj svjetonazor. Ima i studenata koji se zbog malobrojnih kandidata za studij i slabe konkurencije pri upisu nadaju lakšem pristupu na visokoškolski studij.

Posljednji problem na području daljnje izobrazbe vjeroučitelja u Češkoj je motiviranje učitelja. Teološki fakultet Češke Budějovice proveo je 1999. istraživanje među vjeroučiteljima laicima u biskupiji Češke Budějovice. Prema tom istraživanju, u toj je biskupiji bilo 29% vjeroučiteljica i vjeroučitelja koji su imali visokoškolsku spremu, a 11,5% ih je apsolviralo na nekom teološkom visokom učilištu, ali su svoju naobrazbu nadopunili pohađanjem

¹ Usp. *Zákon o pedagogických pracovních* 563/2004 Sb. Internet: <http://www.msmt.cz/mladez/zakon-c-563-2004-sb-o-pedagogickych-pracovnicich> (pristup: 25. 8. 2011)

i završavanjem jednogodišnjeg katehetskog studija. 17% vjeroučiteljica i vjeroučitelja imalo je samo srednjoškolsku naobrazbu (maturu), a daljnjih 18% je svoju srednjoškolsku naobrazbu dopunilo jednogodišnjim katehetskim studijem. Bez obzira na postignutu naobrazbu oni su, pokazalo je istraživanje, većinom samo u malom opsegu podučavali vjeronauk, tj. od jedan do tri nastavna sata tjedno. To znači da biskupija nije dobro »upravljala« onima čija naobrazba odgovara stupnju koji je uobičajen za učitelje drugih predmeta. Vjeroučitelji u biskupiji Češke Budějovice međutim nisu bili spremni raditi na dopunjavanju svoje naobrazbe. Gotovo polovica (47%) ih je bila spremna sudjelovati samo na obrazovnim tečajevima koji su manje zahtjevni od večernjih tečajeva i to u trajanju od jedne godine. 14% ih se uopće nije htjelo dalje obrazovati. Postavljajući pitanje o cilju kojemu bi vjeronauk u državnim školama trebao težiti, pokušali smo ustanoviti i koje su stručne sposobnosti vjeroučitelja. Gotovo 20% vjeroučitelja uopće nije odgovorilo na to pitanje, drugih 20% je spomenulo tek djelomične ciljeve, a 14% ih je zamijenilo područje škole s područjem župe te su naveli tipične katehetske ciljeve. Trećina vjeroučiteljica i vjeroučitelja bila je uvjerena da je cilj vjeronauka u školi evangelizacija. Raznolikost i zbunjenost koje obilježavaju formuliranje glavnih ciljeva vjeronauka u školama ukazale su na stručnu nezrelost vjeroučitelja. To je potvrđeno i onda kad je trebalo ukazati na didaktičke razlike između vjeronaučnih nastavnih planova Češke biskupske konferencije iz 1996. i nastavnog plana biskupije Češke Budějovice. Ta su dva nastavna plana didaktički sasvim suprotno usmjerena. Dok dijecezanski nastavni plan polazi od prirodnih iskustava djece, koja ona produbljuju u religioznim

iskustvima, kako bi proširila poznavanje prakse i crkvenog nauka, nastavni plan Češke biskupske konferencije opisuje samo nauk i praksu, pri čemu se tu i tamo upućuje i na paralele u svakodnevici. Gotovo 20 vjeroučitelja u tim nastavnim planovima nije vidjelo nikakvu bitnu razliku, a 15% ih nije poznavalo te biskupijske nastavne planove, iako ih dijecezanski biskup obvezuje da ih provode. Što se tiče razine duhovnosti vjeroučitelja u biskupiji Češke Budějovice, istraživanje je pokazalo da su oni istinski pobožni praktikanti. Najčešći oblik njihova duhovnog života bili su osobna molitva i sakramentalni život, dakle »klasični oblici«. Osim toga, bilo je tu prijateljstvo s drugim katehetama, a samo 14% ih se osjećalo pozvanima na život u zajednici. Iznenađujuće malo vjeroučitelja crpilo je snagu iz duhovnosti kojeg pokreta ili redovničke zajednice (sveukupno 9%). Velika većina vjeroučitelja (više od 75%) bila je spremna jedanput ili više puta u godini sudjelovati na duhovnim vježbama u trajanju od nekoliko dana. Istraživanje je ukazalo na određenu napetost između podcjenjivanja stručne izobrazbe kako sa strane vjeroučitelja tako i sa strane Crkve i između življene prakse kršćanske duhovnosti u odnosu na vjeroučeničke. Provedeno istraživanje ukazuje na suvremenu situaciju u cijeloj Republici Češkoj. I danas neke biskupije priznaju da gotovo polovica njihovih vjeroučitelja nema zakonski tražene kvalifikacije.

Stoga se ne valja čuditi što u Republici Češkoj postoji vrlo malo stručne literature koja bi mogla poslužiti kao teorijska pomoć za dobro stručno obrazovanje vjeroučitelja i za širu ponudu raznih vjeronaučnih didaktičkih metoda. U Češkoj nailazimo na začarani krug: ograničeni vjeronauk vodi prema drastičnom smanjenju zanimanja za odgovarajuće službeno

odobrenje podučavanja na teološkim fakultetima, a to smanjenje zanimanja za studiranje predmeta ne omogućuje razvijanje teorijskog i stručnog okruženja za bolju kvalitetu izobrazbe vjeroučitelja. Loše obrazovani vjeroučitelji teško će davati nove poticaje za oživljavanje vjeronauka u školama.

Teološki fakulteti tek mjestimično nude daljnje obrazovanje za vjeroučitelje. Ono se većinom odvija pod vodstvom biskupijskih katehetskih ureda. Međutim, niti tu se ne radi sustavno. Naglasak se radije stavlja na duhovnu formaciju u obliku dostatne ponude duhovnih vježbi i obnova – očito sukladno željama vjeroučitelja. O daljnjem obrazovanju vjeroučitelja i kateheta vodi brigu tek nekoliko biskupija. U jednoj biskupiji (Ostrava) organizira se sustav stručnih seminara za razvoj konkretnih pedagoških pristupa (sveobuhvatna pedagogija F. Ketta usmjerena prema smislu i filozofiranje s djecom). Nacionalni katehetski ured Češke biskupske konferencije organizira jedanput u dvije godine nacionalni kongres vjeroučitelja, koji bi se prije mogao smatrati trodnevnim visokoškolskim

predavanjima s kratkim diskusijama. Na tim kongresima sudjeluje od 200 do 300 vjeroučitelja i kateheta. Isti ured organizira jednom u dvije godine i stručnu konferenciju za suradnike biskupijskih katehetskih ureda i za visokoškolske nastavnike koji su odgovorni za kršćansko obrazovanje na teološkim fakultetima. Njihovo značenje za daljnje obrazovanje vjeroučitelja i kateheta je minimalno.

Prema tome, čini se da na razini izobrazbe i daljnjeg obrazovanja vjeroučitelja nema neke glasne rasprave o tome kako bi trebalo reagirati na granični problem ostvarivosti vjeronauka u državnim školama u Češkoj. Neke biskupije (npr. Praška nadbiskupija) danas otvoreno podržavaju crkvenu katehezu i više ne pokušavaju oživiti vjeronauk u državnim školama. Tome je prilagođena i ponuda izobrazbe i daljnjeg obrazovanja vjeroučitelja. Primjer su jednogodišnji katehetski tečajevi za unapređenje vjeronaučne nastave, koji ne nude nikakvo visokoškolsko obrazovanje, razmatranje pitanja fundamentalne katehetike i njihova primjena na katehetsku praksu itd.